

Aktuárské vědy

Zprávy

Aktuárské vědy, Vol. 4 (1933), No. 3, 140–144

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/144608>

Terms of use:

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

ZPRÁVY.

Konec kampaně.

O soudním projednání sporu mezi prof. dr. Schoenbaumem a prof. dr. Rosmanithem přinesly denní listy v rubrice „Ze soudní síně“ zprávy, v nichž referenti více nebo méně obsírně vylíčili průběh a zakončení sporu. Pojistný obzor a Sekce pojistných techniků při pražském odboru Sla, ujal se prof. dr. Rosmanitha poznámkami, uveřejněnými v „Pojistném obzoru“. Jakým způsobem zjistila redakce a tento spolek, kteří k hlavnímu přelíčení nevyšlali svého zástupce a nevědí tedy z vlastní zkušenosti o jeho průběhu ničeho, že referáty v novinách byl průběh sporu zkrácen, neuznali za vhodné čtenářům oznámiti. Aby však bylo vyznačeno prostředí, v němž musí se řešiti u nás otázky odborné a širšímu čtenářstvu téměř nedostupné, otiskujeme věrný překlad zprávy, která byla pod známou šifrou redaktora listu „*β*“ uveřejněna k tomuto sporu v „Prager Presse“ pod shora uvedeným nadpisem 1. června t. r.

*

Podáváme v následujícím — podrobněji nežli jindy a proti svému zvyku, zabývati se v tomto listě aférami ze soudní síně — zprávu o soudním skončení sporu, o němž jsme své doby referovali. Činíme tak proto, že chceme podati čtenáři pojem o atmosféře nenávisti, závisti a nevěcné umíněnosti, v níž často naši nejlepší musí pracovati, což poskytnete čtenáři také představu o tom, jak tito naši experti mezinárodní pověsti, musí často plýtvati svým drahocenným časem — při dlouhaletém přepracování — na věci, které snad by měl posoudit censor. V příp. prof. Rosmanitha spočívala z národohospodářského hlediska hlavní chyba v tom, že — a to ještě k tomu na základě početní chyby ne menší než 1 miliarda Kč — v době krise důvěry jeho postup mohl vyvolati také krizi důvěry i v oboru veřejného pojištění. Naše veřejnost přehlídá často skutečnost, že pojištění, ať již veřejné nebo soukromé, jest stejně citlivé na takové věci jako banky a spořitelny. Pojištění spočívá, jako celý ostatní úvěr, na důvěře, a všech zákonných opatření mělo by býti použito i zde k ochraně této důvěry. Není tedy bez významu, že zúčastnění vybojovali tento proces — ať již jest nám líto jejich ztraceného času a práce — protože to, doufejme, přinese definitivně konec těmto lichým námitkám, které jak jest patrné z průběhu jednání, nejsou řádně podloženy ani odborně, ani věcně. Veřejnost učiní v budoucnosti dobře, odmítne-li vše, co bude podniknuto s této strany proti našemu veřejnému pojištění a jeho vedení.

Nedávno byl tiskovým senátem pražského trestního soudu skončen zajímavý tiskový spor, který se týkal žaloby profesora německé technické vysoké školy v Praze dra Rosmanitha proti profesorů české university dru Schönbaumovi. Prof. Rosmanith žaloval prof. Schönbaumu proto, že mu tento v polemice o sociálním pojištění vytknul blamáž a nesmyslné chyby, o čemž nabídl prof. Schönbaum podrobný důkaz pravdy, obzvláště tím, že prof. Rosmanith sám přiznal, že se zmylil v kritice bilance pensijního pojištění o 1200 mil. Kč. Jednání bylo odročeno, zvláště za účelem předložení písemných důkazů.

Včera došlo k projednávání nového tiskového sporu, v němž vystupovali žalobci prof. Schönbaum, dále profesor české techniky dr. Lenz a přednostka Ústřední sociální pojišťovny dr. Havlík. Žalobci podali proti dru Rosmanithovi žalobu pro obsah brožury, v níž při kritice sociálního pojištění činil proti žalobcům osobní útoky, a vinil je obzvláště z klamání čtenářů, z překrucování pravdy, z uplatňování osobních zájmů, jakož i z jednání proti vlastnímu přesvědčení. V žalobě se zdůrazňuje, že se

u útoků, které jsou vytýkány jako urážka, nejedná o žádnou věcnou kritiku, nýbrž pouze o útoky na osobní čest žalobců, a to způsobem, který jest ve veřejné diskusi absolutně nepřipustný a nezvyklý.

Na počátku hlavního jednání navrhl předseda senátu vrch. soudní rada Svoboda smírně skončení sporu, při čemž poukázal na to, že se soud nebude moci zabývatí vědeckou stránkou otázky, nýbrž pouze osobními urážkami, které jsou obsaženy v žalovaném článku prof. Rosmanitha a k jejichž průkazu se nehodí důkazy, nabízené prof. Rosmanithem.

Za prof. Rosmanitha prohlásil jeho právní zástupce dr. Hamann, že jest ochoten k urovnání sporu, avšak že žádá, aby jeho mandantu bylo dáno zadostiučinění, a to odvoláním kritiky, týkající se věcné kvalifikace prof. Rosmanitha, a to obzvláště pokud se týká výtky blamáže, směšného omylu a pod, které právě jsou žalovány jeho mandantem.

Pokud se týče posledního letáku, který byl zaslán právě v dnešní den procesu různým osobnostem, prohlásil prof. Rosmanith s velkým rozčilením, že zde jde o omyl, a že leták měl býti rozeslán teprve odpoledne po jednání.

Během jednání předložil prof. Schönbaum také četné doklady různých zahraničních autorit v oboru pojištění matematiky, z nichž jest patrné, že námitky, které prof. Rosmanith učinil, byly odmítnuty jako zcela nesprávné, a že prof. Rosmanith zcela neprávem prohlásil, že zahraniční odborníci s ním souhlasí. Nejzajímavější bylo, když prof. Schönbaum prof. Rosmanithovi dokázal, že se tento znovu zmýlil v dopise adresovaném prezidentu dru Hotowetzovi při jmění pensijního ústavu o 1 miliardu. Prof. Rosmanith odmítá nejprve se vši rozhodností možnost této chyby, když mu však byl předložen jeho vlastní originální dopis, prohlásil, že nemůže pochopiti, jak se mohl zmýliti. Vložil to jako písařskou chybu.

Vzhledem k této situaci odmítl prof. Schönbaum požadavek, aby také on, jestliže prof. Rosmanith dá žádané zadostiučinění, odvolal kritiku ohledně blamáže prof. Rosmanitha, ježto tato výtka není výtka osobní, nýbrž výtka čistě věcnou a že jí, jakož i ostatní žalované výtky prokázal již v dřívějším sporu.

Soud netajil se nikterak svým míněním o zvláštním způsobu jednání prof. Rosmanitha, a tím důrazněji usiloval, aby prof. Rosmanith poskytl žalobcům satisfakci. Konečně došlo ke smíru, v němž obě strany prohlásily, že přenechávají rozhodnutí o správnosti či nesprávnosti svých názorů, pokud se diskuse týká pensijního a sociálního pojištění, posudku odborných expertů, že však prof. Rosmanith odvolává obvinění, jimiž prof. Schönbaum, prof. Lenz a dr. Havlík se citili dotčenými na cti, s prohlášením, že nemůže vinití jmenované pány ze žádného nečestného jednání, obzvláště ne z klamání čtenářů, překrucování pravdy, z jednání pod cizím tlakem a v odporu s vlastním přesvědčením. Prof. Rosmanith prohlásil dále obzvláště, že odvolává obsah svého posledního letáku z května t. r., který rozeslal odborným kruhům těsně před jednáním, a v němž urážel znovu čest prof. Schönbauma. Naproti tomu neodvolal prof. Schönbaum výroky, pro něž byl žalován, a prohlásil pouze, že v celém průběhu diskuse nikdy se nechtěl dotknouti cti prof. Rosmanitha.

Statistika dělnického pojištění.

Pod názvem „Statistika invalidního a starobního pojištění a nemocnosti dělníků za léta 1927 a 1928“ vydala Ústřední sociální pojišťovna první statistický popis souboru svých pojištěnců. Na rozdíl od statistiky nemocenského pojištění, kterou vydává každoročně Ústřední sociální pojišťovna, týká se tato statistika pouze pojištěnců podrobených invalidnímu a starobnímu pojištění.

Statistika byla provedena pomocí výkazových lístků, které zasílají nemocenské pojišťovny za každého pojištěnce každoročně Ústřední sociální

pojišťovně. Celkem bylo zpracováno $6\frac{1}{2}$ milionu výkazových listků, a to pomocí dírkovacích a třídících strojů. Způsob zpracování je popsán v šesté části průvodního textu.

Výsledky statistiky jsou obsaženy v 60 podrobných tabulkách, které jsou doprovázeny vysvětlujícím textem. První díl textu se týká počtu pojištěnců a jejich rozdělení podle pohlaví a věku. Počet pojištěnců Ústřední sociální pojišťovny, který činí kolem 15% všeho obyvatelstva republiky, není během celého roku stálý, v letním období je vlivem sezonních prací stav pojištěnců vyšší nežli v období zimním. V r. 1928 činil na př. počet pojištěnců k 30. VI. 2,364.056, kdežto k 31. XII. pouze 1,984.630, t. j. o 16% méně. Ovšem tento počet pojištěnců neodpovídá plně souhrnu dělníků, kteří by měli býti pojištěni podle zákona o dělnickém pojištění, neboť v prvních letech působnosti zákona, jichž se právě statistika týká, nebyl přirozeně zachycen úplně soubor osob podléhajících pojistné povinnosti, jak ostatně již bylo předvídáno v důvodové zprávě k zákonu.

Z celkového počtu pojištěnců jest více než 80% — tedy převážná většina — pojištěno u okresních nemocenských pojišťoven, necelých 10% u zemědělských a zbytek u závodních, společenstevních, spolkových a pomocných nemocenských pojišťoven. V Čechách bylo zaměstnáno k 31. XII. 1928 62%, na Moravě a ve Slezsku 26%, na Slovensku 11% a na Podkarpatské Rusi 1% pojištěnců. Muži jsou zastoupeni v celku pojištěnců 62 až 65% a ženy 35 až 38%. Nejvíce žen vykazují zemědělské nemocenské pojišťovny (asi 50%), naproti tomu nejméně pojišťovny závodní (asi 10%).

Jedním z nejdůležitějších podkladů pro odhad finančního stavu pojištění je rozdělení pojištěnců podle stáří. Z tabulek, které obsahují toto rozdělení, vyplývá, že asi 65% pojištěnců a více než 70% pojištěnek je mladších 30 let. Počet pojištěnců starších 30 let pak se stářím rychle klesá.

Velice zajímavý je po stránce národohospodářské druhý díl, který obsahuje statistiku o mzdových poměrech pojištěnců. Tato statistika byla provedena podle 10 mzdových tříd, do nichž jsou pojištěnci zařazeni v nemocenském pojištění podle své denní mzdy; intervaly jednotlivých tříd činí 3—4 Kč, v nejvyšší třídě jsou pojištěni zaměstnanci s denní mzdou přes Kč 34,50. Z tabulek pro rozdělení pojištěnců do tříd byly vypočteny průměrné mzdy pojištěnců v jednotlivých skupinách stáří, zemí a druhů pojišťoven, které umožňují vzájemné srovnávání. Při tom ovšem takto vypočtené průměry jsou nižší nežli skutečné průměrné mzdy, protože kromě jiných důvodů, které snižují celkový průměr, při výpočtu bylo jako průměr v 10. třídě vzato Kč 36, ačkoli v této třídě jsou zařazeni také pojištěnci se mzdou daleko vyšší.

Průměrná mzda mužů činí v letech 1927—1928 více než Kč 20 denně, u žen pak se pohybuje kolem Kč 14, tedy jest asi o $\frac{1}{3}$ nižší nežli u mužů. Pro úhrn všech pojištěnců stoupla průměrná denní mzda z r. 1927 Kč 17,80 za rok 1928 asi o 1 Kč. Ze zemí vykazují nejvyšší průměrnou mzdu Čechy, čím dále na východ pak tato mzda klesá. Pokud se týče jednotlivých druhů pojišťoven, mají nejvyšší průměrnou mzdu závodní pojišťovny, nejnižší pak pojišťovny zemědělské. Při tom však nízká čísla pro zemědělské zaměstnance jsou částečně způsobena také tou okolností, že naturální požitky, které u nich činí často podstatnou součást mzdy, nejsou pravidelně započítávány pro zařazení do tříd plně. Z tabulek, podávajících závislost průměrné mzdy na stáří, vyplývá, že mzda se stářím nejprve prudce stoupá až asi do 30 let, potom se udržuje asi do 50 let na stejné výši, načež pomalu opět klesá. U žen je sice tento průběh podobný, ale daleko mírnější, a to jednak následkem toho, že mzda nejmladších pojištěnek (do 18 let) je poměrně dosti vysoká — vyšší nežli mzda stejných starých pojištěnců — jednak následkem toho, že vrchol, jehož mzda dosáhne, je mnohem nižší nežli u mužů.

Třetí díl popisuje rozdělení pojištěnců podle příspěvkové doby. Příslušné tabulky obsahují pro každou skupinu stáří počet dní, které pojištěnci získali v jednotlivých třídách invalidního pojištění v letech 1927 a 1928. V invalidním pojištění byly celkem 4 mzdové třídy, z nichž první tvoří 1.—3. třída nemocenského pojištění, druhou 4.—5., třetí 6.—7. a čtvrtou 8.—10. Týdenní pojistné v invalidním pojištění pohybovalo se mezi Kč 4,30 a Kč 8,80 podle toho, do které ze 4 tříd byl pojištěnec zařazen. Z uvedených tabulek lze odvodit výši zaplaceného pojistného a průměrné pojistné, které bylo zaplaceno za 1 pojištěnce a které připadá na 1 příspěvkový týden. Výsledky korespondují úplně s výsledky, jež plynou ze statistiky průměrných mezd, a vedou ke stejným závěrům. Tento soulad ve výsledcích odvozených na základě různých údajů — jednak rozřídění pojištěnců do mzdových tříd nemocenského pojištění, jednak průběh invalidního pojištění — svědčí o pečlivosti, s jakou byl materiál zpracován, a o jeho spolehlivosti a zvyšuje značně cenu této statistiky.

Ve třetím díle je dále odvozen počet t. zv. celoročních pojištěnců, a to tím způsobem, že celkový počet příspěvkových dnů získaných v invalidním pojištění byl rozdělen 365 v r. 1927 a 366 v r. 1928. Tento podíl dává fiktivní počet pojištěnců, zaměstnaných nepřetržitě po celý rok. Může ho tudíž být použito, srovná-li se se skutečným počtem pojištěnců, za míru zaměstnanosti a kromě toho za jmenovatele (počet exponovaných) pro výpočet různých jiných statistických měrných čísel. Ovšem skutečný počet exponovaných bychom obdrželi, kdybychom dělili celkový počet příspěvkových dní počtem dní do roka po odečtení dní, které připadají na onemocnění a na ochrannou lhůtu.

Čtvrtý díl je věnován průběhu nemoci s ohledem na mzdové třídy nemocenského pojištění a na věk. Jsou zde zachycena pouze ta onemocnění, při nichž příslušelo nemocenské, t. j. nebyly zahrnuty zejména případy onemocnění trvajících méně než 4 dny. Celkový počet všech onemocnění za roky 1927 a 1928 činil asi 2 miliony a nemocenské bylo vyplaceno celkem za 41 milionů dní. Na 100 celoročních pojištěnců připadlo ročně u mužů asi 50, u žen asi 40 případů onemocnění a průměrná doba jednoho onemocnění činila u mužů 18 dnů, u žen 23 dny. Celkový počet nemocenských dní připadající na 1 celoročního pojištěnce (morbidity) činil u mužů i u žen 9 dní, protože menší počet onemocnění u žen je vyvážen delším trváním nemoci a morbidity je u mužů i u žen téměř stejná. V r. 1927 byla vlivem chřipkové epidemie morbidity asi o $3\frac{1}{2}\%$ vyšší nežli v r. 1928. Kdežto morbidity pojištěnců v Čechách, na Moravě a ve Slezsku se neliší příliš od morbidity v celé republice, je morbidity na Slovensku o 23% a na Podkarpatské Rusi dokonce o 45% nižší. Velice nízkou morbidity vykazují zemědělské pojišťovny, téměř o $\frac{1}{3}$ nižší nežli všechny pojišťovny dohromady.

Pokud se týče závislosti morbidity na stáří, roste morbidity s rostoucím stářím, a to rychleji u žen než u mužů. Podobný průběh vykazuje morbidity také v závislosti na mzdových třídách, pouze v nejvyšších 2 třídách jeví se pokles morbidity oproti třídám předcházejícím.

V páté části je popsáno rozřídění nemocí na hlavní skupiny chorob, a to na základě seznamu vydaného pro nemocenské pokladny ministerstvem sociální péče v r. 1922, který byl přiměřeně upraven. Nejvíce ze všech chorob vyskytují se u mužů poranění (více než 20% všech případů), nejdéle trvání však vykazuje tuberkulóza plic (u mužů více než 50, u žen dokonce více než 60 dní na jeden případ). Pokud se morbidity týče, připadá na 1 muže z celkového počtu 9 dní nejvíce dnů nemoci na poranění (téměř 2 dny), dále na nemoci zařívacích ústrojů (více než 1 den) a tuberkulósu plic (téměř 1 den); k tomu pak přistupuje v r. 1927 chřipka (více než $\frac{3}{4}$ dne). U žen připadá nejvíce dnů na nemoci zařívacích orgánů a na tuberkulósu plic (po 1 dni) a v r. 1927 na chřipku (téměř 1 den).

Velký význam právě popsané obsáhlé statistiky tkví hlavně v tom, že jednak tvoří nezbytný základ k pojistně matematickým výpočtům o finanční rovnováze pojištění, jednak podává obraz o hospodářských a zdravotních poměrech dělnictva, které je téměř úplně zahrnuto v souboru pojištěnců Ústřední sociální pojišťovny. Statistika Ústřední sociální pojišťovny vyhovuje velmi dobře oběma těmto účelům.

Pro posouzení finančního stavu pojištění jsou nejdůležitější tabulky podávající rozdělení pojištěnců podle pohlaví, stáří, mzdových tříd a příspěvkové doby. Protože se invalidní důchod skládá ze základní částky a ze zvyšovacích částek za každý získaný příspěvkový týden, jejichž výše závisí na třídě, do níž byl pojištěnec zařazen, jest pro výpočet získaných nároků nutno znáti celou příspěvkovou dobu, kterou pojištěnci získali až do dne bilančního, a třídy, do nichž byli zařazeni. Statistika Ústřední sociální pojišťovny poskytuje však tyto údaje pouze za každý z roků 1927 a 1928 zvlášť. Bude tudíž nutno doplniti tuto statistiku statistikou za druhou polovinu r. 1926 (dělnické pojištění se provádí od 1. VII. 1926) a statistikou změn, které nastaly v počtu pojištěnců a v jejich nárocích následkem nastoupení pojistných případů a následkem výstupů. Teprve kombinací statistik za jednotlivé kalendářní roky a těchto změn dá se stanoviti výše nabytých nároků pojištěnců k bilančnímu datu. Takový způsob odhadu zatížení pojišťovny získanými nároky pojištěnců je — pokud vím — první pokus o bilancování nikoliv podle stavu ke dni bilančního, nýbrž na základě stavu počátečního a jeho změn až do dne bilančního. Při dnešním způsobu evidence pojištěnců v Ústřední sociální pojišťovně je tato metoda, myslím, jedině možná.

Statistika dávek poskytnutých v invalidním a starobním pojištění není v publikaci obsažena pro malý rozsah dávkové činnosti v prvních letech existence pojištění. Tato statistika poskytne ovšem teprve informaci o působnosti a účinnosti dělnického pojištění.

Pokud se týče přehledu o hospodářských a zdravotních poměrech dělnictva, jest zde nejdůležitější jednak statistika mezd dělnictva, která u nás dosud nebyla zpracována způsobem tak vyčerpávajícím, zejména v závislosti na věku, jednak statistika nemocnosti dělníků, která spolu se statistikou nemocenského pojištění, která se zabývá hlavně hospodářskými výsledky tohoto pojištění, tvoří úplný přehled zdravotního stavu našeho dělnictva. Dále přicházela by v úvahu statistika pojištěnců podle druhu podniku, která však nebyla dosud zpracována. Publikace však slibuje, že příští statistiky budou již obsahovati i tuto statistiku. Příští statistiky budou nyní vydávány urychleně tak, aby mezi vydáním statistiky a mezi dobou, již se statistika týká, neuplynula delší doba než 1 rok.

Dr. J. Stránský.